

શ્રી
નુષ્યભવના દુર્લભ

દશ દષ્ટ

યથામતિ સંશે
છપાવી પ્રસિ

સાભાઈ છગ

ધર્મનાં પુસ્તક
આ બનાવન

દાવાદ—“વિ

આવૃત્તિ

સંવત ૧૯૫૧

કિશ્મત

૭૪૦૮

શ્રી મનુષ્યભવના દુર્લભપણા વિષે દશ દૃષ્ટાંતો.

હું ભવ્યજીવો! ઘણાજ કષ્ટે પ્રાપ્ત થાય
એવા ચિંતામણી રત્નની પેઠે મનુષ્યનો જન્મ
સિદ્ધાંતને વિષે દશ દૃષ્ટાંતે દુર્લભ કહ્યો છે. તે
દશ દૃષ્ટાંતો આ પ્રમાણે—

(આર્યાવૃત્તમ્.)

^૧ચુલ્લગ ^૨પાસગ ^૩ધન્ને,
^૪જૂણ ^૫રયણે ^૬સુમીણ ^૭ચક્રેય॥
^૮કુમ્મ ^૯યુગે ^{૧૦}પરમાણુ,
દસ દિઠંતા મણુઅજમ્મે ॥૧॥

પ્રથમ ચુલાના, બીજા પાસાના, ત્રીજા ધા-
નના, ચોથા જીવારાના, પાંચમા રત્નના, છઠ્ઠા
સ્વપ્નેના, સાતમા ચક્રના, આઠમા કાચખાના,
નવમા યુગના અને દશમા પરમાણુના; એ
દશ દષ્ટાંતે મનુષ્યનો ભવ પામવો હર્લભ છે.

હવે તે દશે દ્રષ્ટાંતો જૂદાં જૂદાં કહે છે. તેમાં
ન્યૂનક તે દેશી ભાષામાં ભોજન કહેવાય છે. માટે

પ્રથમ ચૂલાનું દષ્ટાંત કહે છે.

કાંપિલપુરનગરના બ્રહ્મરાજની ન્યૂનણીરાણી
ને ચૌદસુપને સૂચિત બ્રહ્મદત્ત નામે પુત્ર થયો. તે
પાંચ વર્ષનો થયો ત્યારે તેનો પિતા મરણ પામ્યો.

પછી બ્રહ્મરાજ મરણ પામવાથી રાજ્યચિંતા
કરવા માટે, તે બ્રહ્મરાજના દીર્ઘદિક ચાર મિ-
ત્રોએ મળી દીર્ઘરાજને કાંપિલપુર નગરે રાખ્યો.
અને બાકીના ત્રણ મિત્રો પોત પોતાને ઘેર ગયા.

હવે ન્યૂનણી રાણી ઇંદ્રિયોના અપજાપણાથી
દીર્ઘરાજની સાથે લુબ્ધ થઈ ! તે વાત ધનુ પ્ર-
ધાને બ્રહ્મદત્ત કુમરને કહી. કુમર તે વાત ખરી

માલમ પડવાથી દીર્ઘ અને પોતાની માતાને શિખામણ આપવા સારૂ નાના પ્રકારના પ્રપંચ દેખાડવા લાગ્યો. રાજસભામાં અનાચારી પુરુષ દેખી રાજહંસી સાથે કાગડાને સંયોગ કરતો જોઈ બ્રહ્મદત્તે કહ્યું કે, “ એ પાપીને અન્ય જાતિથી અલુભળતો સંબંધ ક્યાંથી મળ્યો? આવો અન્યાય હું કોઈ રીતે જોઈ શકું એમ નથી. ” એ વાર્તા સાંભળી દીર્ઘને શંકા ઉપની કે, જરૂર આ કુમરને મહારી અને ચૂડણીની અનાચાર સંબંધો વાત જાણવામાં આવી છે. એમ વિચારી દીર્ઘે ચૂડણીને કહ્યું કે, “ તારા પુત્રે એવાં ચિન્હ દેખાડ્યાં છે, માટે તે આપણુ બન્નેને જરૂર મારશે; તેથી જો તારે મારો ખપ હોય, તો પ્રથમથીજ આપણુ એને મારી નાંખીએ ! તોજ સારૂ થાય !!! ” રાણીએ કહ્યું, “ હું એને મારવાનો ઉપાય કરું છું !! ” પછી ચૂડણીએ બ્રહ્મદત્તને મારવા માટે એક કન્યા પરણાવી નવું લાખનું ઘર કરાવ્યું.

તે ચૂંટણીનેા સર્વ કપટ અભિપ્રાય જૂના પાટભક્ત પ્રધાને જાણ્યો કે, એ વિષયાંત્રપણાથી પુત્રને લાખના ઘરમાં બાળી નાંખશે! એમ વિચારી પ્રધાને નગર બહાર રહીને ગુપ્તપણે લાખના ઘર સુધી મધ્ય ભાગમાં સળંગ બોદાવીને પછી બ્રહ્મદત્તને કહ્યું કે, “ તારી માતા-યે તને મારવા માટે લાખનું ઘર બનાવ્યું છે.” આમ કહેવા છતાં પણ તે વાત ન માનતાં ઉલટું બ્રહ્મદત્તે કહ્યું. “ હે પ્રધાન! છોડ ક છોડ થાય, પણ માવતર કુમાવતર ન થાય!” પ્રધાને કહ્યું. “ સ્વામિન, તમે કહો છો તે સત્ય હશે, પણ જ્યારે આ ઘરમાં રહેવાનું મુહુર્ત હોય, ત્યારે સૂતા થકા સાવધાન રહેજો. તેવામાં જો કાંઈ કામ પડે, તો પાટુ પ્રહારે સળંગ ઉઘાડી તમે નગરની બહાર આવજો. એટલે હું પલાણુ સહિત ઘોડા શણગારી તૈયાર કરી રાખીશ. પછી તમે મારી સાથે દેશાંતર ચાલજો. ”

હવે ચૂંટણીએ મુહુર્ત જોવરાવી પુત્રને કહ્યું.

“તમે નવપરણીત છો; મારે આજ નવા ધરમાં સૂઈ રહેવા જાએ.” પછી જ્યારે બ્રહ્મ દત્ત વરધનુ (મિત્ર સહિત ત્યાં ગયો, ત્યારે તેને પ્રધાને કહ્યું. “આજ તમે સાવધાન રહેજો.” તે સાંભળી બ્રહ્મદત્તે ભદ્રક પ્રકૃતિયે ચિંતવ્યું કે આવા સ્થાનકમાં તે વળી શો ઉપદ્રવ થવાનો છે? એમ ધારી તે સૂતા ગયો. પછી રાત્રિએ તે પાપશુદ્ધિ માતાએ અકસ્માત્ ધરની ચારે બાજુએ આગ લગાડી!!! કહ્યું છે કે—

જૂઠું ખોલવાપણું, સાહસિકપણું, માયાકપટપણું, મૂર્ખપણું, અતિલોભપણું, અશુચિપણું અને નિર્દયપણું; એ સાત દોષો સ્ત્રીને વિષે સ્વભાવે રહેલાજ છે!

તત્કાળ તે આગના ભડકા દેખી વરધનુ મિત્ર કુમરને જગાડીને તે સળંગમાંથી બાંધે જણ બહાર નીકળી ઘોડા ઉપર બેસી દેશાંતર તરફ ચાલ્યા. ચાલતાં ચાલતાં કેટલીક ભૂમિ ઉદ્દલંબી ગયા. એકદા વનમાં કુમરને તૃષા લાગી. તેથી

મંત્રિપુત્ર પાણી લેવા ગયો. તે ઘણી વારે પણ ન આપ્યો, ત્યારે કુમર તેને જોવા માટે નીકળ્યો. તે માર્ગમાં ભૂલે પડ્યો ત્યારે તૃપાચે પીડ્યો થકે એક વૃક્ષની નીચે જઇ સૂઈ રહ્યો. એવા માં એક દેશાંતરી વટેમાર્ગુ આદિલ પાણીનું પાત્ર લેઇ વૃક્ષની છાયાએ આવી વિશ્રામ લેવા બેઠો. અક્ષદત્તે તેની પાસે પાણી માગ્યું. આદિલ પાણી અને પાસે જે કાંઇ ફળ ફળાદિ હતાં તે ખાવાને આપ્યાં. ત્યારે અક્ષદત્તે કહ્યું. “ તમે જે વખતે મને રાજ્ય મળ્યું સાંભળો, તે વખતે કંપિલપુરપાટણે આવજો. ” એમ કહી આદિલને વિદાય કર્યો.

પછી ત્યાંથી ચાલતાં કેટલેક દાળે બેનાતટ નગર તરફ જતાં વળી માર્ગમાં એક બીજો આદિલ મળ્યો. તેની સોબતથી કુમરે આર જોજનની અટવી ઉદ્ભવ કરી. જોજનની વેળાએ આદિલ એકલો જ જમ્યો, પરંતુ કુમરને આગ્રહ માત્ર પણ કર્યો નહિ! તેમ કુમરે જાચના પણ કરી

નહી; કારણ કે, “ મહંત પુરુષો મરણાંતે પણ જાગતા કરે નહીં. ” એમ કરતાં અટવી ઉતરી પ્રાંતે પહોંચ્યા, ત્યારે કુમરે કહ્યું. “ હે આહ્મણ ! તમારા પસાયથી હું અટવી ઉતર્યો, માટે જ્યારે મને કંપિલપુરનું રાજ્ય મળ્યું સાંભળી, ત્યારે તમે તરત આવજો. ” એમ કહી અહ્મદત બેનાતટ નગરે ગયો. આહ્મણ વિચાર કરવા લાગ્યો કે, જુઓ ! એનું ઐદાર્ય અને ધૈર્ય પણ ! અને મારું કૃપણપણું !! એમ ચિંતવતો તે પોતાને સ્થાનકે ગયો.

પછી કેટલેક કાળે ભાગ્યથોગે અહ્મદતને છબ્બંડ પૃથ્વીનું રાજ્ય મળ્યું. ચક્રવર્તિની પદવી પ્રાપ્ત થઇ. વરધનુ મિત્ર પણ આવી મળ્યો. તેમને આપણા નગર તરફ આવતા જાણીને ચૂડણી રાણીયે પોતાના દેહનો ત્યાગ કર્યો. અહ્મદત પોતાના પિતાની રાજ્યગાદીયે બેઠો.

હવે જેણે પાણી પાચું હતું, તે આહ્મણ અહ્મદતને રાજ્ય મળ્યું સાંભળી નગરમાં આવ્યો.

તેણે રાજાને મળવા માટે ઘણા ઉપાય કર્યા, પણ તે દારિદ્રીને રાજાનું દર્શન થાય નાંદ! એમ છ માસ વહી ગયા. પછી નગરમાં કેાઇ બુદ્ધિથી ઉપાય બતાવનારાની શોધ કરતાં એક બુદ્ધિના આપનારાયે કહ્યું કે, “જો તું મને લાખ સોના મહેરો આપે, તો હું ઉપાય બતાવું.” બ્રાહ્મણે કહ્યું “જો મને રાજાનો મેળાપ થશે, તો હું તને લાખ સોના મહેરો આપીશ.” પછી બુદ્ધિ આપનારાયે કહ્યું. “હે બ્રાહ્મણ ! તું એક મોટા જખરજસ્ત વાંસ લેઇ તેને રસ્તામાં પડેલાં જૂનાં ફાટેલાં ત્રૂટેલાં ખાશડાંની માળા વળગાડી તે વાંસડાને પકડી રાજમાર્ગે ઉભો રહે. જ્યારે રાજાની સ્વારી નિકળશે, ત્યારે તેના ઉપર દ્રષ્ટિ પડવાથી અભિનવ આશ્ચર્ય દેખી રાજા તને પૂછશે. તે વખત તું રાજાને આશીર્વાદ દેજે.” બ્રાહ્મણ પણ તે ઉપાય કરી રાજાને મળ્યો. રાજાએ દીઠો ત્યારે તરત આળખી તુષ્ટમાન થઇ તેને કહ્યું. “હે વિપ્ર ! માગ ! માગ ! ! જે માગે તે આપું.” બ્રાહ્મણે કહ્યું.

“સ્વામિન ! ઘેર જઈ મહારાજીને પૂછી આવું.”
રાજાએ કહ્યું. “જલદી પૂછી આવ.” આજીણું ઘેર
આવી સ્ત્રીને પૂછ્યું. “હિ પ્રિયે! રાજા સંતુષ્ટ થયો
છે, માટે હવે હું શું માગું?” ત્યારે સ્ત્રીએ વિચાર્યું કે,
જો એ ગામ, ગરાસ, નગર માગશે, તો પછી મને
માનશે નહીં; માટે એવું મગાવું કે જેથી એ સ-
મતુદય રહે. એમ ચિંતવી તેણીએ કહ્યું કે, “હિ
સ્વામિન! આપણે આજીણું જાતિ છીએ, માટે જો
ગામ નગરાદિક માગીશું, તો રાત્રિ દિવસ તેની
ચિંતામાં રહેવું પડશે, ધણા ચાકર નફર રાખવા
પડશે અને જો ધન ધાન્ય માગીશું તો વ્યાપાર
કરવો પડશે; એટલું જ નહિ પરંતુ વ્યાજે ધન
પણ આપવું પડશે! મર્યાદિ સંભાળી રાખવાની
વિદ્યમના કરવો પડશે; માટે રાજાની છબંડ પૃ-
થ્વીમાં જેટલા ચૂના છે, તે પ્રત્યેક ચૂનાદિઠ એકેક
દિવસ આપણા કુંડુંબને ભોજન મળે અને એક
સોનામહોર દક્ષણા મળે, એવી માગણી કરો.”
આજીણું પણ સ્ત્રીના કહ્યા પ્રમાણે રાજા પાસે જઈ

જાચના કરી. રાજાએ કહ્યું. “હે નિર્ભાગ્ય! પા-
છળબુદ્ધિ આપણું! હું તુષ્ટમાન થયો છતાં આ
કરી બીજા માગવાનું તે તે શું માગ્યું?” તો પણ
આપણે તો સ્ત્રીના કહ્યા પ્રમાણજ રાજાને કહ્યું કે,
“હે મહારાજ! જો તમે તુષ્ટમાન થયા છો, તો
આપણુંજ આપો કે, જેથી હું રાજિયાત થઉં ! ”
ત્યારે રાજાએ તેમજ કબૂલ કર્યું અને પહેલાદિ-
વસે ચક્રવર્તિયે પોતાને ઘેરજ માડીને એક સોના-
મહેર દક્ષણા આપી. પછી ચક્રવર્તિની (૧૮૨૦૦૦)
અંતેડીની ઘેર જમ્યો. પછી ચક્રવર્તિના પુત્ર
પૌત્રાદિકને ઘેર જમ્યો; પણ જેવો સ્વાદ પહેલે
દિવસે ચક્રવર્તિના ધરની રસવર્તીનો હતો, તેવો
સ્વાદ બીજા કોઇના ધરની રસવર્તીનો આવ્યો
નહી. તેથી તેતેજજમણું સંભારયા કરે અને મ-
નમાં વિચારે કે, કોઇ પણ રીતે કરી ચક્રવર્તિને
ઘેર જમવાનો વારો આવેતો સારું; પણ તેવારો
આવે નહી. તેમ છતાં તે વારો પણ કોઇ દેવ
તાના સહાયથી અથવા પ્રબળ આયુષ્યથી પા-

મવો સુધ્ધિભ છે, પરંતુ જે મનુષ્ય જન્મથી અપ્ર-
થયો, તેને ફરી મનુષ્ય જન્મ પામવો તે દુર્લ-
ભ છે. ઇતિ પ્રથમ ચૂલાનું દ્રષ્ટાંત. (૧)

હવે વીજું પાસાનું દષ્ટાંત કહે છે.

આ ભરતક્ષેત્રના ગોળા દેશમાં ચણક નામે
ગામ હતું, ત્યાં ચણક નામે બ્રાહ્મણની ચીણુ-
શ્વરી નામે સ્ત્રી હતી. તે સ્ત્રી ભર્તાર બેહુ અરિ
હતની ભક્તિનાં કરનાર હતાં. એકદા તેમને ઘેર
દાંત સહિત પુત્ર જન્મ્યો. માતા પિતાએ તેના
દાંત ધસાવી નાંખ્યા. એવામાં એકદા તેમને ઘેર
ઋષીચરનો સંઘાડો આવ્યો. ત્યારે ચીણુશ્વરીએ
નમસ્કાર કરીને પૂછ્યું કે, “હિ મહારાજ ! અ-
મારે ઘેર દાંત સહિત પુત્ર આવ્યો, તેનું શું કર્ણ
થશે ?” ઋષિયો બોલ્યા. “જો તમે એના દાંત
ન ધસાવ્યા હોત તો એ રાજા થાત. હવે એ
દાંત ધસી નાંખ્યા માટે તે બિંબાંતરિત રાજા
થશે.” પછી તે પુત્રનું ચણક્ય એવું નામ દીધું
તે પણ આકરો શ્રાવક થયો. પછી જ્યારે સર્વ

વિદ્યા ભણીને જીવન અવસ્થા પામ્યો, ત્યારે માતા પિતાએ તેને ઉત્તમ કુળમાં પરણાવ્યો.

એકદા અવસરે ચાણક્યની સ્ત્રી ભાઈના વિવાહ માટે પીયર ગઇ. ત્યાં વિવાહ ઉપર બીજી ધણી બહેનો આવી હતી. તેના સસરા મહા ધનવંત હતા, તેથી તે સર્વે બહેનો વસ્ત્રાભરણ પહેરો જમીને પાન સોપારી ખાઇ ઊંચે ચઢીને બેઠી. તેઓ ચાણક્યની સ્ત્રીના અંગનાં જૂનાં અને કાટેલાં વસ્ત્ર દેખી હસવા લાગી. તેથી તે આકરો અસંતોષ ધરતી વિવાહ કરી પોતાને ઘેર આવી. ચાણક્યે પોતાની સ્ત્રીને આમણ દુઃખણી દેખીને પૂછ્યું, “બહે પ્રિયે ! તને શી અસ માંથી ઉપની છે ?” એમ પૂછવા છતાં પણ તે બોલી નહી, પછી જ્યારે ચાણક્યે ઘણા આગ્રહ કરીને પૂછ્યું, ત્યારે તેણીએ પોતાના પીયર સંબંધી સર્વ વાત કહી. તે સાંભળી ચાણક્ય દ્રવ્ય પેદા કરવાનો ઉપાય ચિંતવવા લાગ્યો ત્યારે તેને કેાઇક આદ્યે કહ્યું કે, “પાલ્લીપુર નગરે નંદરાજ

વર્ષ દિવસને આંતરે આહ્વાજને દક્ષણા આપેછે.”
એમ સાંભળી ચાણાક્ય ત્યાં ગયો. રાજાને ઘેર
જ્યાં વિસામો લેવા માટે તે નંદરાજના સિંહાસન
ઉપર ચઢી બેઠો. ત્યારે રાજાની દાસીયે કહ્યું, “હું
વિપ્ર! તમે બીજે કોઈ આસને બેસો.” તે સાંભ-
ળી ચાણાક્યે બીજે આસને કમંડળ મુક્યું, તેમ
જ ત્રીજે આસને દંડ મૂક્યો, ચોથે આસને જપ
માળિકા મૂકી, એમ ચાર સિંહાસન રૂઢ્યાં અને
પાંચમે આસને જનોઈ મૂકી. ત્યારે દાસીએ
તેને રીસથી ઉઠાડી મુક્યો. ચાણાક્યે પણ રીસા-
છને એવી પ્રતિજ્ઞા કરીકે, “હું ત્યારે જ ખરો
ચાણાક્ય કે, એ નંદરાજને સમુળો ઉન્મુળો
નાંખું.” એમ કહી તે સભામાંથી નિકળ્યો.

આગળ જતાં રસ્તામાં વિચારવા લાગ્યો કે,
મને રાજ્ય મળવાનું નથી, માટે હું પ્રધાનજ
થઈશ! પણ કોઈ રાજ્યયોગ્ય કુમરને જોઈ,
એમ ચિંતવી તે મયૂર (મોર) પોષકના ગામ
માં ભિક્ષા નિમિત્તે મયૂરપોષકને ઘેર ગયો, તે

અવસરે મયૂરપોષકની દીકરીને ગર્ભના પ્રભા-
 વે ચંદ્રમા પીવાનો ડોહોળો ઉપન્થો છે, પણ તે
 કોઈ પૂરી શકતો નથી. ત્યારે તેના પિતાએ ચાણુ-
 ક્યને પરદેશીજાણીને પૂછ્યું, ત્યારેચાણુક્યે કહ્યું.
 “જો તે પુત્ર તમે જન્મતાંવેંત જ મને આપો
 તો હું એ ડોહોળો પૂર્ણ કરું.” પિતાએ તે વાત
 કબૂલ કરી. પછી ચાણુક્યે પોતાની મતિથી છિ-
 દ્રયુક્ત તૃણનું ઘર કરાવ્યું, તેના ઉપર એકપુર-
 પને છિદ્ર પૂરવા માટે છાનોમાનો ચઢાવ્યો. પછી
 મહોટા થાળમાં દૂધ અને સાકર પ્રમુખ પરમાત્મ
 ભરી તે ઘરમાં જ્યાં ચંદ્રમાનો ઉદ્યોત હતો, ત્યાં
 મૂક્યો. તેમાં ચંદ્રમાનું પ્રતિબિંબ પડે છે. માટે
 પિતાએ દીકરીને તેડીને કહ્યું કે, “હુપુત્રી!એ ચં-
 દ્રમા છે તે તમે પીયો.” ત્યારે તે પુત્રીએ જેમ
 જેમ પરમાત્મ પીવા માંડ્યું, તેમ તેમ ઉપર ર-
 હેલા પુરવે છિદ્ર પણ પૂરવા માંડ્યું. જ્યારે સં-
 પૂર્ણ પી લીધું, ત્યારે છિદ્ર પણ પૂરી નાંખ્યું.
 ઘરમાં અંધકાર થયો, એમકરી ચંદ્રમા પીવાનો

ડાહોળો પૂર્ણ કર્યો. પછી પૂર્ણ માસે પુત્રનો જન્મ થયો. તેનું ચંદ્રગુપ્તે એવું નામ પાડ્યું.

હવે ચંદ્રગુપ્તને ત્યાંજ મૂકી ચાણક્ય સુવર્ણસિદ્ધિ વિદ્યા સાધવા માટે દેશાંતરે ભ્રમવા લાગ્યો. સુવર્ણસિદ્ધિ કરવાની વિદ્યા પામીને ચાણક્ય પાછો ખાર વર્ષે ત્યાંજ આવ્યો. ત્યારે ચંદ્રગુપ્તને છોકરા એાની સાથે રમતો હીઠો. ત્યાં ચંદ્રગુપ્ત રાજ થયો છે, કોઇક છોકરાને પ્રધાન કર્યો છે અને કેટલા એકને ખિજમતદાર સેવક કર્યા છે. એવો દેખી ચાણક્ય હર્ષવંત થઇ છોકરાને આશીષ દેઇ વા લાગ્યો કે, “હિરાજા! મને કોઇક દાન આપો” ચંદ્રગુપ્તે કહ્યું “જાઓ, તમને પાંચ ગામ આપ્યાં.” એમ કહી નમસ્કાર કર્યો. વળી લોકોની ગાયો જતી દેખી ચંદ્રગુપ્તે કહ્યું “એ ગાયો પણ તમે હવો.” ચાણક્યે કહ્યું “એ પારકી છે તે કેમ લેવાય?” ચંદ્રગુપ્તે કહ્યું. “વીર ભોજ્યા વસુધરા” એ વચન સાંભળી વિસ્મિત થઇ ચાણક્ય પૂછવા લાગ્યો કે, “આ કોના

બાળક છે!” ત્યારે બીજા છોકરાઓએ કહ્યું કે
 “એ પરિત્રાજકનો પુત્ર છે.” ચાણક્યે કહ્યું “હિ
 વત્સ! આવ, તને રાજ્ય અપાવું.” ત્યારે ચંદ્રગુપ્ત
 ઉઠી ચાણક્યને પગે લાગ્યો અને બેહુ જણા દે-
 શાંતરે આદ્યા. પછી ધાતુર્વાદાદિકને યોગે સુવ-
 ર્ણસિદ્ધિ કરી હાથી, ઘોડા રથ અને પાયદળા-
 દિક સર્વ સૈન્ય એકઠું કરી પાડલી પુર નગરે ઘેરો
 નાંખ્યો. નંદરાજા પણ યુદ્ધ કરવા સામો આવ્યો
 યુદ્ધ કરતાં દેવયોગે ચાણક્યનું સૈન્ય નાહું, ત્યારે
 ચાણક્ય ચંદ્રગુપ્તને સાથે લેઈ જીવતો નાસી ગયો.
 પાછળથી નંદરાજા ચાણક્યને મારવા માટે કેટ-
 લાએક ઘોડેસ્વાર મોકલી પાછો ઘેર આવ્યો.

હવે તે સ્વારો દોડતા દોડતા ચાણક્યની ન-
 જીક આવ્યો. તે જોઈ ચાણક્યે ચંદ્રગુપ્તને કહ્યું.
 “હિ વત્સ! તું નાસીને સરોવરમાં પેસી જા.”
 તેણે તેમજ કર્યું. પછી ચાણક્ય પોતે પણ તેજ
 સરોવરને કાંઠે યોગીંદ્ર થઈ ધ્યાન ધરવા બેઠો.
 એવામાં સ્વારો આવી ચાણક્યને પૂછવા લાગ્યા

“હે સ્વામિન! તમે ઇહાં જે રૂપવંત જીવનવય
વાળા પુરુષોને જતાદીડા?” ચાણક્યે ધ્યાન સં-
ગના ભયનો ડોળ ધાલીને સંજ્ઞાથી સરોવરમાં
રહેલો ચંદ્રગુપ્ત દેખાડ્યો. તેને કાઢવામાટે સ્વારે
ઘોડા તથા હથિયાર ધરતી ઉપર મૂક્યાં અને
પોતે પાણીમાં પેસવા મંડ્યો, એટલામાં ચાણ-
ક્યે ઉતાવળથી લઘુલાઘવી કળાયે તે જ હથિ-
યારથી તે સ્વારનું મસ્તક છેદી નાંખ્યું. પછી
ચંદ્રગુપ્તને પાણીમાંથી કાઢી ઘોડા તથા હથિયાર
લેઈ જેહુ માર્ગે ચાલતા થયા. રસ્તામાં ચાણક્યે
ચંદ્રગુપ્તને કહ્યું. “હે વત્સ! મેં તને પાણીમાં
બતાવ્યો, તે વખતે તને મહારા ઉપર દ્વેષ
ઉપન્યો કે કેમ? તે કહે. ” ચંદ્રગુપ્તે કહ્યું.
“હું તો એમ સમજ્યો હતો કે, જે તમે કશું
હશે, તે ગુણને મારેજ કર્યું હશે!

આગળ જતાં નંદરાજના બીજા સ્વારને
આવતો દેખીકરી ચાણક્યે તે ચંદ્રગુપ્તને તળા-
વમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. પછી ત્યાં કોઈ ઘોખી વસ્ત્ર

ધોતો હુશે તેને ચાણક્યે કહ્યું. “હિ ધોખી ! રાજા રીસાણા છે તંથી તે લોકોને મારતો આવે છે; મારે જો જીવિતવ્ય વાંછતો હોય તો અહિંથી નાસી જા.” ધોખી પણ ઉઘાડા ખડગે સ્વારને આવતાં દેખી નાસી ગયો. પાછળથી ચાણક્ય ધોખીનાં વસ્ત્ર ધોવા વાળ્યો. સ્વારે આવી તેને પૂર્વની પેઠે પૂછ્યું, તેને પણ ચાણક્યે તેમજ પૂર્વોક્ત બુદ્ધિયે મારી નાંખ્યો.

ફરી બન્ને જણત્યાંથી આગળ ચાલતાં સંધ્યા સમયે કોઇક ગામમાં એક ડોશીને ઘેર જઈને બેઠા. એટલામાં ડોશીના પુત્ર વાળુ કરવા બેઠો. તેને ડોશીયે ઉની રાખપીરસી હતી, તેમાં છોકરે ઉતાવળથી વચમાં હાથ ઘાટ્યો; ત્યારે ડોશીયે કહ્યું. “ઢાઝયોરે પુત્ર ઢાઝયો! તું પણ ચાણક્યની પેઠે મૂર્ખ કેમ થયો છું?” તે સાંભળી ચાણક્યે ડોશીને પૂછ્યું. “હિ માતાજી! ચાણક્યને મૂર્ખ કેમ કહો છો?” ડોશીએ કહ્યું. “ચાણક્યે પ્રથમ-થીજ પાડતી પુર કહ્યું, પરંતુ જો દશ પોતાને

વશ કરી પછી નગરને ઘેરો ઘાટ્યો હોત તો શું બગડી જાત?" તે બુદ્ધિ સાંભળી ચાણક્ય વિસ્મિત થઈ હિમવંત પર્વતે ગયો. ત્યાં એક ગામમાં જઈ પર્વતક રાજાની સાથે પ્રીતિ કરી. એક દિવસ આવસર જોઈ ચાણક્યે તે રાજાની સાથે મસલત કરી કે, "આપણે નંદરાજાનો દેશ વશ્ય કરી પાડલીપુરમાંથી નંદરાજાને ઊઠાડી અર્ધા અર્ધ રાજ્ય વહેંચી લેઈએ." તેણે પણ તેવાત કબુલ કરી. પછી બન્ને જણે એકઠા મળી કટક મેળવી અનુક્રમે સર્વ દેશ વશ્ય કરી છેલ્લે પાડલીપુરને ઘેરો નાંખ્યો. નંદરાજા યુધ્ધ કરતાં હાર્યો. ત્યારે તેણે ધર્મદ્વારમાંથી ચાણક્યે કહ્યું "હું નંદરાજા! એક રથમાં ઊપડે તેટલું દ્રવ્ય લેઈ જાઓ, પણ તેથી વધારે લેશો નહીં." નંદરાજા પણ મણિ, રત્ન અને સુવર્ણાદિક રથમાં ભરી એક સ્વરૂપવદ્ધિના દીકરીને રથમાં બે સારી ત્યાંથી નીકળ્યો.

એવામાંયં દ્રગુપ્ત પણ રથમાં બેસી ગામમાં

ફરવા નીકળ્યો છે, તેના ઉપર દૃષ્ટિ પડવાથી કુમરીને અનુરાગ ઉપન્ન્યો. ત્યારે નંદરાજાએ પુત્રીનો મનોગત ભાવ જાણીને કહ્યું, “હું પુત્રી! તું એ ચંદ્રગુપ્ત ભક્તારને સુખેથી વર. તહાડ કહ્યાણ થાઓ.” એમ કહેતાંજ તે પુત્રી રથમાંથી ઉતરીને ચંદ્રગુપ્તના રથ ઉપર ચઢવા લાગી; તેટલામાં ચંદ્રગુપ્તના રથના નવ આરા ભાગી પડ્યા! ત્યારે ચંદ્રગુપ્તે કહ્યું કે, “એ કન્યા અશુભ શુકનનીછેમાટે જવા ઘો આપણા કામની નથી.” ચાણક્યે કહ્યું, “એ શુકન ભલા છે, માટે એને જવા ન દે. નવ આરા ભાગ્યા માટે તહારી નવ પેઢી સૂઝી રાજ્ય ચાલશે.” એમ કહી કન્યા રાખી. પછી પર્વતક અને ચંદ્રગુપ્ત એ બંને નંદરાજાના ઘરમાં ગયા. ત્યાં જઈ લક્ષ્મી બહેચવા લાગ્યા. તેવામાં તે ઘરમાં એક કન્યા દીઠી. તેણીના ઉપર પર્વતક રાજા અનુરાગી થયો. ત્યારે ચાણક્યે તે કન્યા પર્વતક રાજાને ‘પરણાવી’ પરંતુ તે વિપકન્યા હોવાથી

તેના હાથના સ્પર્શથી પર્વતક રાજા વિપત્તિ પામ્યો. તે વિષકન્યાના યોગે ચંદ્રગુપ્તને ઔષધ વિના વ્યાધિ ગયો!!! (પર્વતક મૃત્યુ પામ્યો.)

પછી ચંદ્રગુપ્ત સર્વ રાજ્યનો ધણી થઈ રાજ્ય કરવા લાગ્યો. એવામાં પાડલી પુરના રહેનારા સર્વ લોકો મળીને વિનંતી કરવા લાગ્યા કે, “અહો સ્વામી ! નંદરાજા અમારી પાસેથી થોડા કર લેતો અને પ્રજાને પુત્રની ધેડે પાળતો હતો, પણ હમણાં તમારા રાજ્યમાં તો અમે ધણા કરથી દુઃખી છીએ. માટે કેમ કરીએ અને ક્યાં જઈએ?” તે વાત સાંભળી ચંદ્રગુપ્તે ચાણક્યના મુખ સામું જોયું; તેથી તેણે વિચાર્યું કે, જો આ લોકોને સંતોષ નહિ થાય, તો જરૂર તેઓ ઉઘાળો ભરી બીજા દેશમાં જશે ! એમ વિચારી તે લોકોનો કર માફ કર્યો. તેથી આવક થોડી અને ખર્ચ વધારે થવાથી ભંડાર ખાલી થતો દેખીને ચાણક્ય કોઈક નવિન ઉપાય ચિંતવવા લાગ્યો. પછી

પણ હિપવાસ કરી પૂર્વના મિત્ર દેવતાને આ-
રાધ્યો. તે દેવતાએત્યાંઆવી ભક્તિના પ્રભાવે
આણકયને બે અજિત (કોઈથી જીતાય નહી
એવા) પાસા આપ્યા. પછી આણકય તે શેહે-
રના વ્યવહારિયાઓને તેડી કોડ કોડ સોનૈયા-
નાં રત્નોભંડારમાંથી કાઢીને જૂવટું રમવા માટે
કહેવા લાગ્યો કે, “જે કોઈ મને જૂવટું રમતાં
જીતે; તેને હું આ સર્વેરત્નો આપું અનેજેહારે,
તે એ રત્નના સરખું એક રત્ન મને આપે.” એ
વચનથી ખુશી થઈ તે વ્યવહારિયા જૂવટું રમ-
વા લાગ્યા. પરંતુ દેવાધિષ્ઠિત પાસાના બળથી
આણકય વારંવાર જીતે, પણ કોઈ વખત હારે
નહી. તેમ છતાં કદાપિ દૈવયોગે તે પણ હારી
જાય, પરંતુ હે ભવ્યજીવો! જે મનુષ્યનો ભવ
હાથમાંથી ગયો; તે કરીને મળવો મહા દુર્લભ
છે, ઇતિ બીજું પાસાનું દ્રષ્ટાંત. (૨)

હવે ત્રીજું ધાન્યનું દ્રષ્ટાંત કહે છે.

કોઈક રાજાએ કૌતુક જોવા માટે ભરતક્ષેત્ર-

માં નિપજતાં સર્વે જાતિનાં ધાન્યો એકઠાં કરાવીને તેમાં એક પાથો સરસવના દાણાનો નંખાવ્યો. તે સરસવના દાણા તે ધાન્ય સાથે મેળવાવીને પછી કોઇક સો વર્ષની ડાશીને તેડાવીને કહ્યું કે, “હે ડાશી ! આ ચોવીસ જાતિના ધાન્યના ઢગલામાંથી સર્વ જાતિનાં ધાન્ય જૂદાં કરો. તેમાં વળી જે એક સરસવના દાણાનો પાથો ભેગો ભેળવ્યો છે, તે પણ જૂદા કાઢી આપો ! ” પરંતુ તે વૃદ્ધ ડાશીથી કોઇ રીતે તે દાણા જૂદા થઇ શકે નહીં; તેમ છતાં કદાપિ કોઇ દેવ સહાયથી તે સરસવાદિક પણ જૂદા થઇ શકે, પરંતુ હે ભવ્યજનો ! જે મનુષ્યનો અવતાર ગયો, તે ફરીને પામવો મહા દુર્લભ છે. ઇતિ ત્રીણું ધાન્યનું દષ્ટાંત. (૩)

હવે ચોથું જૂવટાનું દષ્ટાંત કહે છે.

કોઇક રાજાની સભા એકશો આઠ થાંભલા એ કરી સુશોભીત છે. વળી તે એકેકે થાંભલે એકશોને આઠ આઠ હાંશો છે.

હવે તે રાજા વૃદ્ધ થયો, તો પણ મરણ પામતો નથી; ત્યારે તેના મહોદાછોકરાએ વિચાર્યું કે, “હું પણ વૃદ્ધ થવા આવ્યો, તો હવે રાજા તે ક્યારે મરશે? અને પછી હું રાજ્ય પણ ક્યારે ભોગવોશ! માટે જો કોઈ રીતે રાજાને મારી નાંખું, તો હું રાજા થઈ!” આ છાની વાત રાજાના પ્રધાને જાણીને રાજાને સંભળાવી. તે સાંભળી રાજાએ વિચાર્યું કે, “પુત્ર પણ જીવતો રહે અને હું પોતે પણ જીવતો રહું! એવી ચુકિત શોધું.” પછી જુદીના પ્રયત્ને પુત્રને તેડાવીને કહ્યું કે, “હે વત્સ! હું વૃદ્ધ થયો માટે તું રાજ્ય લે, પણ પ્રથમ આપણા ઘરની ચાલ છે તે કર કે, જેથી તહાં રાજ્ય સ્થિર થાય.” તે સાંભળી કુમરે કહ્યું. “હે પિતાજી! તમે જે આજ્ઞા કરો, તે હું કરું.” રાજાએ કહ્યું. “આપણી સભાના એક મંડપે (૧૦૮) થાંભલા છે થાંભલે થાંભલે ૧૦૮) એકસો આઠ હાંશો છે. માટે તમે મહારી સાથે જીવડું રમો, તેમાં જો એકવાર જી-

ત્યા, તો એક હાંશ હત્યા, એમ જો (૧૦૮) વાર
હતો, તો એક થાંભલો હત્યા. એવા (૧૦૮) થાં
ભલા છતીને રાજ્ય દ્યો; પણ જો રમતાં વચ-
માં એક વાર હારી જશે, તો પાછલા છતેલા
સર્વે દાવ વ્યથ જશે.

તે વચન સાંભળી કુમર પણ લોભના વશ-
થી રમવા બેઠો. રમતાં રમતાં ઘણા દિવસથયા,
તથાપિ એક થાંભલો પણ છતી શક્યો નહીં!
તો સભાના સર્વે થાંભલા તો ક્યાંથીજ છતા-
ય? તેમ છતાં કદાપિ તે પણ કોઈ દેવતાની
સહાય્યથી છતી શકાય, પરંતુ ગએલો મનુ-
ષ્યનો ભવ ફરીથી મળવો દુર્લભ છે. ઇતિ
ચોથું જૂવટાનું દષ્ટાંત. (૪)

હવે પાંચમું રત્નનું દષ્ટાંત કહે છે.

વસંતપુર નગરમાં અપાર ધનનો ધણી તેમ-
જ ગુણવાન એવો ધન્નો નામે વ્યવહારિયો રહે-
તો હતો. તેને ગુણવંત એવા પાંચ પુત્રો હતા
હવે તે ધન્નો થોડ રત્નની પરીક્ષામાં ધણોજ

હોંશિયાર હતો, તેથી તેનું બીજું નામ રત્નપરીક્ષક હતું. જે જે બહુ મૂલ્યાં રત્નો આવે, તે તે સર્વેનો તે સંગ્રહ કરે પણ વેચે નહીં. ત્યારે તેના પુત્રોએ કહ્યું કે, હે પિતાજી! બમણી ત્રમણી કિમ્મત આવે છે તેમ છતાં પણ તમે રત્નો કેમ વેચતા નથી? ” એમ રાત્રિ દિવસ કહ્યા કરે તો પણ તે લોભવશે વેચે નહી. એકદા તે શેઠ કોઠક આમાંતરે ગયો, પછી પાછળથી પુત્રોએ સર્વ રત્નો કોઠ દેશાવરીને વેચાથી આપી દીધાં. શેઠ ઘેર આવ્યો ત્યારે પોતાનાં સર્વ રત્નો વેચવાના સમાચાર સાંભળી રીસથી કહેવા લાગ્યા કે, “હે પુત્રો ! મહારાં જે રત્નો હતાં તે પાછા આણ્યા વિના તમે મહારા ઘરમાં આવશો નહી.” ત્યારે તે પાંચે પુત્રો પૂર્વોક્ત રત્નો લેવા માટે પરદેશ નીકળ્યા, પરંતુ તે સર્વ રત્નો તેવાંને તેવાંજ ક્યાંથી મળે ? તે પણ કદાચિત્ કોઈ દેવતાના સહાય્યથી મળે, પરંતુ ગએલો મનુષ્યનો ભવ ફરીથી મળવો દુર્લભ છે. ઇતિ

પાંચમું સ્વપ્નનું દૃષ્ટાંત. (૫)

હવે છઠું સ્વપ્નનું દૃષ્ટાંત કહે છે.

ઉજ્જયિની નગરીમાં બહોતેર કળાનોબાણ
અને કળાકલાપથી સમસ્ત લોકને પ્રીતિ ઉપ-
જાવનારો મૂળદેવ નામે રાજપુત્ર રહેતો હતો.
એકદા તે મૂળદેવ દેવદત્તા ગણિકાના ઉપર
અતિશે રાગાતુર થઇ તેણીને ત્યાંજ રહ્યો. તે
મૂળદેવને કોઇક વ્યવહારિયાએ માનબ્રષ્ટ કરી
કાઢી મૂક્યો. ત્યાંથી નીકળી તે પરદેશમાં ભ્રમ-
વા લાગ્યો. ભ્રમતાં ભ્રમતાં પૃથ્વિને વિષે અ-
નેક પ્રકારના વિનોદ દેખતો થકો કોઇક ગામ-
માં ગોસાધનામઠમાંજઇનેસૂતો. ત્યાં તે નિદ્રામાં
ચંદ્રમાને પોતાના મુખમાં પેસતોદેખીને બગ્યો.

તેવા સમયમાં તેજ મઠમાં એક ગોસાધના
ચેત્તાએ પણ તેવુંજ સ્વપ્ન દીધું. પછી તેણે બગીને
તે સ્વપ્નનો વિચાર પોતાના ગુરુ ગોસાધને પૂ-
છ્યો. ગોસાધએ કહ્યું. “હિ શિષ્ય! આજ તને
બી અને પાંડ સહિત રોટલો મળશે! એવું બ-

ણી તે મધ્યાન સમયે ભિક્ષા લેવા માટે ગયો. ત્યાં કોઇક દાતારે ધી અને ખાંડ સહિત રોટલો આપ્યો. તે લેઇ તે ચાલતો થયો અને મનમાં ધણુજ હર્ષ પામ્યો.

હવે મૂળદેવ તો શાસ્ત્રનો જાણુ છે, તેથી તેણે મઠથી નીકળી ફળફળાદિ લેઇ સ્વપ્ન પાષ્ઠકની આગળ મૂકી સ્વપ્નનો વિચાર પૂછ્યો. સ્વપ્ન પાષ્ઠકે કહ્યું, “હું મૂળદેવ ! આજથી સાતમે દિવસે તને મોઢોડું રાજ્ય મળશે !” તે વચનને તહત્તિ માનીને તેણે નગરમાંથી ભિક્ષા લેઇ કદમા પે કરી એક મહિનાના ઉપવાસી સાધુને પારણું કરાવ્યું તે સાધુની બકિતના પ્રભાવથી દેવતા તુજ્ઞમાન થઇને બોલ્યો. “હું મૂળદેવ ! તું એકે વચને જે ધ્યાનમાં આવે તે માગ ” ત્યારે મૂળદેવે કહ્યું. “હું સ્વામિન્ ! દેવતા ગણિકા સહિત હજાર હાથી ખંવાય એવું રાજ્ય આપો.” દેવતાએ કહ્યું. “એ સર્વ તમે આજથી સાતમે દિવસે પામશો.”

ત્યાર પછી મૂળદેવ સાતમે દિવસે કોઈક નગરે ગયો, ત્યાં અપુત્રિયો રાજા મરણ પામ્યો. પછી તે નગરના લોકોએ રાજાનું મૃતકાર્ય કરી રાજ્યના અધિકારી પંચને મેળવી પંચદિવ્ય પ્રગટ કરી મૂળદેવને રાજ્ય આપ્યું.

આ વાત પેલા ગોસાધના ચેલાએ સાંભળી ત્યારે તે ધણોજ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે, “આરે! હું નિર્બુદ્ધ છું, મને સ્વપ્ન થયું તેમ કોઈક ગુમાવ્યું! પછી તે સ્વપ્ન આવવા માટે તે વારંવાર તેજ જગ્યાએ જઈને સૂએ, પણ તે સ્વપ્ન દેખે નહીં. કદાચિત્ દૈવયોગે વળા તે સ્વપ્ન પણ દેખે, પરંતુ ગયેલો મનુષ્યનો ભવ ફરી થી મળવો દુર્લભ છે. ઇતિછકું સ્વપ્નનું દષ્ટાંત. (૬)

હવે સાતમું ચક્રનું દષ્ટાંત કહે છે.

ઇંદ્રપુર નગરના ઇંદ્રદત્ત રાજાની બાવીશ રાણીયોના બહોતેર કળામાં પ્રવીણ અને સૌભાગ્યના નિધાન એવા શ્રીમાળ પ્રમુખ બાવીશ પુત્રો હતા. એકદા રાજા પ્રધાનની પુત્રી-

ને પરજ્યા પાછળથી કર્મયોગે તે પ્રધાનની પુત્રીને અને રાજાને અણખનાવ થયો, તેથી રાજાએ તેને ત્યાગી દીધી. તે પણ તે દિવસથી પિતાને ઘેર જઈને રહી.

એમ કરતાં ઘણા દિવસ વીત્યા, ત્યારે એક દિવસ રાજાએ બહાર જતાં તે સ્ત્રીને ગાળે બેઠેલી દીડી. તે દિવસે તે પણ ઋતુરનાન વાળી હતી. રાજાએ તેને સાક્ષાત રતિસમાન દેખી ચાતાના માણસોને પૂછ્યું કે, “અરે સુભટા ! એ સ્ત્રી કોણ છે?” તે બોલ્યા. “ હે સ્વામિન ! એ પ્રધાનની પુત્રી તમારી રાણી છે.” ત્યારે રાજા તે રાત્રીએ ત્યાં જ રહ્યો. પછી ભાગ્યયોગે કોઈક પુણ્યવંત જીવતેના ઉદરમાં આવી ઉપન્યો. સવારમાં પુત્રીએ તે સર્વે સમાચાર પિતાને કહ્યા. ત્યારે પ્રધાને તે દિવસ વેળા અને સંકેત ઇત્યાદિ સર્વ યાદિ કાગળમાં લખી રાખી. પછી પૂર્ણ દિવસ થએ પુત્ર જનમ્યો. તેનું સુરેન્દ્ર ત એટું નામ દીધું. પછી જેમ ઉજવળ પક્ષમાં

ચંદ્રમા હૃદય ઉપજાવે, તેમ હૃદય ઉપજાવતો તે
અનુક્રમે વધતો ગયો.

હવે તે જ દિવસે પ્રધાનની દાસીએ ચાર
પુત્રો જન્મ્યા. તેમનાં નામ-અશ્વિકર, પર્વતક,
બહુલ અને સાગર. એ ચાર તથા તેની સાથે
પાંચમો સુરેંદ્રદત્ત, એ પાંચે મળી એકજ ઉપા-
ધ્યાયની પાસે ભણવા લાગ્યા. ત્યાં સુરેંદ્રદ-
ત્તને ભણાવવા માટે પ્રધાને કળાચાર્યને સારી
રીતે બલામણ કરી. તેથી કળાચાર્યે તેને ધણી
મહેનતે કરીને ભણાવ્યો. દાસીના ચારે પુત્રો
ભણનાં વિદ્યકરે, પરંતુ સુરેંદ્રદત્ત તો વિદ્યા-
વ્યાસ કરે જ જાય !

વળી રાજાના બીજા જે બાવીશ પુત્રો
હતા, તે પણ તે જ નિશાળમાં ભણે છે પરંતુ
તેઓ રાજ્યમદ અને જોવનમદે કરીને ઉદ્ધૃઠ
થયા થકા ગુરૂના સામું વાંકું બોલે. ત્યારે ક-
ળાચાર્ય તેમને શિક્ષા આપે તો તે રોતારોતા
મામાપ આગળ જાય અને પ્રધાન તો અધ્યા-

પકને ઝોજ ભલામણ કરે કે, “તાડના તજજના કરીને(મારમારીને પણ આ પુત્રને તમે ભણાવજ્યો.” તેથી ઉપાધ્યાય પણ તેને ખંતથી વિશેષે ભણાવે. પછી શસ્ત્રકળા અને રાધાવેદ પ્રમુખ સર્વ કળાઓ શીખી તે હોંશિયાર થયો, ત્યારે અધ્યાપકે સુરેંદ્રદત્તને લાવીને પ્રધાનને સોંપ્યો. પ્રધાને અધ્યાપકને સારી રીતે દ્રવ્ય આપી સંતોષ પમાડી વદાય કર્યો.

ઝોવા અવસરમાં મથુરા નગરીએ જિતશયુ રાજની નિવૃત્તિ નામે પુત્રી હતી, તે તરૂણ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ, ત્યારે માતાએ સર્વ શણગાર પહેરાવી તેના પિતા પાસે મોકલી. પિતાએ તેનું સૌંદર્ય દેખી “એ કન્યા સ્વયંવરને યોગ્ય છે.” એમ ચિંતવીને કહ્યું કે, “હો પુત્રી! મનમાનતા ભર્તારને તમે વરો.” પુત્રીએ કહ્યું, “હો પિતા! જે રાધાવેદ સાધે, તેને હું વરૂં.” કુવરીની એવી પ્રતિજ્ઞા જાણી રાજાએ ઠામ ઠામ દત્ત મોકલીને કહેવરાવ્યું અને ઇંદ્રદત્તને ધણા

પુત્ર છે માટે તેને તેડવા સાફ પ્રધાનને મોકલ્યો. તેણે જઈ રાજાને વિનંતી કરી કે, “હિ સ્વામિન્ ! તમારા પુત્રો સહિત તમે સ્વયંવરને વિષે પધારો.” રાજા પણ બાવીશ પુત્રો પરિવર્યો થકો પ્રધાન સહિત સ્વયંવર મંડપે આવ્યો.

હવે જિતશત્રુ રાજાએ શુભ મુહૂર્તે સર્વ નગર શણગાર્યું. પોતે પરિવાર સહિત નગર બહાર નિકળ્યો. મંડપની વચમાં ચંદ્ર બેસી કર્યો, ઉપર સૃષ્ટિ સંહારે કરતાં આઠ આઠ ચક્ર માંડ્યાં. તે ઉપર પૂતળી માંડી. તે પૂતળી ઝિંઘા મુખનેધારણ કરનારી હતી, તેથી તેનું નામ રાધા પાડેલું છે. વળી હેઠળ તેલથી ભરેલી એક કડાઈ માંડી. ત્યાં કન્યા સુગંધયુક્ત પંચવર્ણી ફૂલની માળા લઈ ચંદ્રની પાસે આવી બેસી રહીને કહે છે કે, “જે પુરૂષ એ રાધાવેંદ્ર સાધશે, તેના કંઠમાં હું આ વરમાળા આરોપણ કરીશ.” એમ કહી સાવધાન થઈ બેસી રહી.

તે અવસરે ઇંદ્રદત્ત રાજાએ પોતાનો શ્રીમાળ

નામે મહોદો પુત્ર છે તેને દૂર લઇ જઇને કહ્યું કે,
 “હે પુત્ર! તું રાધાવેદ સાથે અને કન્યા સહિત
 એ રાજ્ય લઇ લે.” તે વાત સાંભળી તે પુત્ર
 કંપના લાગ્યો! ધનુષ્ય માત્ર પણ ડિપાડી શક્યો
 નહીં! તથાપિયળી કાંઇક સાહસ આદરી ધનુષ
 તો પ્રયાસે કરીને ડિપાડ્યું, પણ તે ચઢાવી શ-
 ક્યો નહીં! ત્યારે વિલખો થઇને બોલ્યો કે,
 “અરે! આ કાર્ય તો મહારાથી થાયજ નહીં”

એવામાં વળી બીજો કુમર આવ્યો. તે પણ
 ધનુષ્ય ચઢાવી તુરત પાછો વળ્યો. પછી ત્રીજો
 કુમર આવી દ્રષ્ટિએ જોઇ પાછો વળ્યો તથા
 ચોથો પુત્ર તો અર્ધ રસ્તેથીજ જોઇને પાછો વ-
 ળ્યો! અને પાંચમો તો પોતાના સ્થાનકથી ડિ-
 ઠ્યોજ નહીં!!! એમ બાવીસે કુમર વિલખા થ-
 ઇ બેઠા, ત્યારે રાજાનું મુખ વિલખાણું જોઇ પ્ર-
 થાને કહ્યું કે, “હે સ્વામિન્! દુઃખી ન થાઓ.
 એક પુત્ર તમારો હજી પણ છે,” રાજાએ તેને
 પૂછ્યું કે, “તે કયો પુત્ર છે?” ત્યારે મંત્રીધરે

સર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. અને પૂર્વ લખી રાખેલો કાગળ લાવી નામ વંચાવ્યાં. રાજાએ પણ તે વાત સંભારીને પ્રધાનને કહ્યું કે, “તે પુત્રને તુરત તેડી અહિં લાવો.” ત્યારે મહેલે પણ સુરેન્દ્રદત્તને સ્નાન શણુગાર કરાવી તેડી લાવી રાજાને પગે લગાડ્યો. રાજા તે પુત્રને દેખી હર્ષિત મનવાળો થયો થકો ચિંતવના લાગ્યો કે, “જ્યાં જળાશય (પાણી) છે, ત્યાં હુંસો વસે છે. જ્યાં માંસ છે, ત્યાં ગૃધ્રપક્ષીઓ પડે છે, જ્યાં વનવાનો હોય છે, ત્યાં વેશ્યાઓ હોય છે.” તેમજ જ્યાં આકાર છે, ત્યાં ગુણો પણ રહે છે.”

હવે રાજાએ કહ્યું કે, “હું વત્સ! આરાધા વેદ સાધી કન્યા સહિત રાજ્ય દેવો.” તે કુમરના મુખાકૃતિ દેખી લોક પણ અમત્કાર પામ્યા. કુમરે પણ રાજાનો આદેશ પામી નિશ્ચળ મને ગુરના ચરણકમળને નમસ્કાર કરી સ્થંભની નજીક જઈ ધનુષ્યને નમન કરી તત્કાળ ધનુષ્ય અઢાવી તેજની કડાઈમાં નીચી દૃષ્ટિએ મુખ

જોનાં ડિગર બાણ મુક્યું. તે બાણે રાધાની આંખ માંદહી કીકી વીંધી, જેવી વીંધી કે તરત યાચક લોકોએ જય જયારવ કર્યો ! અને કન્યાએ વરમાળા ધાસી. રાજા તેમજ મંત્રીશ્વર એ બન્ને હૃદય પામ્યા. ત્યાં સુરેંદ્રદત્ત કન્યાસહિત રાજ્ય લક્ષ્મીનું સુખ પામ્યો. એવી રીતે કદાચિત કોઈ રાધાવેદ સાધે, પરંતુ જે મનુષ્ય ભવથી ભ્રષ્ટ થયો, તેને ફરીથી મનુષ્યભવ મળવો દુર્લભ છે. ઇતિ સાતમું રાધાવેદનું દૃષ્ટાંત. (૭)

હવે આઠમું કાચવાનું દૃષ્ટાંત કહે છે.

કોઈએક લાખ જોજન પ્રમાણવાળા દહ-માં એક મ્હોટો કાચળો રહેતો હતો. તેણે એકદા પ્રસ્તાવે વાયરને યોગે સેવાળ ફાટે થકે આકાશ મંડળને વિષે આસો શુદ્ધિ પૂર્ણિમાની રાત્રે સકળ કળાએ સંપૂર્ણ, ચક્ષુને આનંદ-કારી અને સમગ્ર નક્ષત્રે કરી વિરાજમાન એવો ચંદ્રમા દીઠો. તેથી તે મનમાં ખુશી થયો. પછી તે પોતાના કુટુંબને દેખાડવા માટે ફરી

પાણીમાં કુબ્જી ખામને કુટુંબને તેડી લાવ્યો.
તેરલામાં વાયરાના યોગે સેવાળ માંડોમાંડી
તેમજ મળી ગઈ? તેથી ચંદ્રમાનાં દર્શન થયા
વિના એમજ આખા કુટુંબને પાણું ફરવું પ-
ડ્યું? તે કાચખો વળીપણ કદાચિત્તચંદ્રમા દેખી
શકે, પરંતુ નરભવ હારી ગયો અને ધર્મથી
શિથિળ થયો, તે જીવને ફરીથી મનુષ્ય ભવ
પામવો ફલેલ છે એવું આઠમું કાચખાનું દષ્ટાંત.

હવે નવમું યુગનું દષ્ટાંત કહે છે.

આ તિર્યગ્લોકમાં લવણસમુદ્ર આદે દેધ,
ઠાણુ બમણા કરતાં અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રછે
તેમાં છેદતો સ્વયંભુવમણ સમુદ્ર, અર્ધા રાજ્ય
પ્રમાણ ભુમિ રૂંધીને રહ્યો છે. તેની પૂર્વ દિશિયે
ધૂંસર નાંખીએ અને પશ્ચિમ દિશિયે ખીલી
સમીલ નાંખીએ, તો કહો તે પાછી કેમ મળે?
અથવા તે સમીલ ધોંસણના છિદ્રમાં કેવી રીતે
પ્રવેશ કરે? કદાચિત દેવ પ્રભાવથી તે ધોંસ-
રામાં ખીલી પણ મળે, પરંતુ જે જીવ નરભ-

વર્ષા બ્રષ્ઠ થયો, તેને ફરીથી મનુષ્યપણું મળવું
દુર્લભ છે. ઇતિ નવમું યુગનું દષ્ટાંત. (૯)

હવે દશમું પરમાણુનું દષ્ટાંત કહે છે.

એક દેવતાએ મહોદા પત્થરના થંભને, વજ્રે
કરી ચુરણ કર્યો; તેને ધણોજ વાટીને મેરૂપ-
ર્વતે ચઢી વાંસની નળીમાં ભરી ટુંક સાથે ઉ-
ડાડ્યો. તે પરમાણુઆ જેમ પાછા એકઠા
કરવા દુર્લભ છે, તેમ મનુષ્યભવથી બ્રષ્ઠ થગે-
લા પ્રાણીને ફરીથી મનુષ્યપણું 'પામવું' દુર્લભ
છે. ઇતિ દશમું પરમાણુનું દષ્ટાંત. (૧૦)

ઇતિ મનુષ્યભવના દુર્લભપણા વિષે

દશદષ્ટાંતો સમાપ્તમ્.

જાહેર ખખર.

જૈનધર્મનાં છાપેલાં પુસ્તકોનું સૂચીપત્ર.

(ગુજરાતી લીપિમાં છાપેલાં.) ૩. આ.

શ્રીભરતેશ્વર બહુગણિવૃત્તિ બાપાંતર.....	૨—૮
શ્રાધ્ધવિધિ બાપાંતર.....	૩—૮
જૈનકથા સંગ્રહ.....	૧—૪
જૈન ચરિતાવળી (પંદર કથાઓ સહિત.)	૧—૪
જૈન તત્ત્વ શોધક ગ્રંથ. બોલ, ચાલનો થોકડો.	૧—૦
જૈન સન્ન્યાયમાળા ભાગ ૧ જો આવૃત્તિ ત્રીજી.	૧—૧
જૈન સન્ન્યાયમાળા ભાગ ૨ જો આવૃત્તિ ત્રીજી.	૧—૧
ચંદ્રશીખરનો રાસ.....	૧—૪
ચંદ્રરામનો રાસ.....	૧—૦
કુમારપાળનો રાસ આવૃત્તિ બીજી.....	૧—૦
ધનાશાળીભદ્રનો રાસ.....	૦—૧૪
જૈન સુબોધ પ્રકાશભાગ ૨ જો આવૃત્તિ બીજી.	૦—૧૨
સમક્તિ કૌમુદિ બાપાંતર.....	૦—૮
જંપુરવામી ચરીત્ર.....	૦—૮
વૈરાગ્યશતક (કવી પદ્માનંદનું રચેલું.).....	૦—૪
શ્રીપદ્મનોત્તર રત્નમાળા.....	૦—૪

શ્રી જૈન સુબોધ પ્રકાશ ભાગ ૧ લો.....	૦-૨૧
શ્રી રૂપભદ્રેવ સ્વામીનું ચરીત્ર.....	૦-૨
શ્રીપ્રજ્ઞાત્તર રત્ન ચિંતામણી (છપાવવાની છે)	૦-૬
શ્રીરસીક સ્તવનાવળી.....	૦-૨
શ્રીજૈન કોહિનુર સંગ્રહ.....	૦-૨
શ્રી વૈરાગ્ય શતક નાનું.....	૦-૨
નિત્ય નિયમની પોથી આવૃત્તિ છઠી જેની ધ- ણીજ નક્કરો અપે જાય છે. (હુંડીઆની.)	૦-૨
મનુષ્ય ભવનાં દશ દ્રષ્ટાંતો.....	૦-૧
જૈન ઉપદેશ રસ (૧૦૦ ના ૩ ૨).....	૦-૦૧
આનુપૂર્વિ આવૃત્તિ ચોથી. (૧૦૦) ના ૩૨)	૦-૦૧
માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણ (૧૦૦) ના ૩૨)	૦-૦૧
સામાયિક સુત્ર પાઠ સહિત (૧૦૦) ૩. ૨)	૦-૦૧
વૈરાગ્યોપદેશ પોથી ભાગ ૧ લો. આવૃત્તિ બીજી.	૦-૨

એ રીતે ઉપરનાં પુસ્તકો શિવાય તમામ જા-
તનાં જૈન ધર્મનાં પુસ્તકો મળે છે.

લી. બાલાભાઈ છગનશાલ શાહ.

જૈન પુસ્તકો ને દવાઓ વેચનાર,

ડૉ. હીરાભટ્ટની પોળ મું અમદાવાદ.

નીચેની અકસીર દવાઓ
અતરેના પ્રખ્યાત અનુભવી
અભિપ્રાયથી બનાવી છે જેની
ખતમાં સારી ખપત થઇ છે. તે
તેમણે નીચેના ઠેકાણુથી મળે

તાવની રામખાણુ ગોળીઓ ૩૬

ડબીએક

ધાતુપ્રુટિની શક્તિની ગોળીઓ ૩૬

ડબીએક

ઉધરસની ગોળીઓ ૩૬ ની ડબી એક
પરમીયાની દવાની શીશીચાર આંડિસ
તાવનાં પડીકાં ડઝન એકના.

અછરણુ અપચાનાં પડીકાં ડઝન એક
ઉધરસનાં પડીકાં ડઝન એકના.

ફરાજ (દાદર) ના મલગની ડબી એક
દાંતનું ખુશખોદાર મંજન ડબી એક
ચાંદીનું મલમુ ડબી એકના.

ગરડાનાં પડીકાં ડઝન એકનાં.
કળશા (ઝાડા) ના પડીકાં ડઝન એક
કનીનાઇનનું શીવરમીકથર પાટલી એક
પીત્તકમળીનાં પડીકાં ડઝન એકના.

લી. ખાલાભાઈ હગનલાલ
ઠે. કીકાભટ્ટની પોળ. મું. અ.

